

РЕЦЕНЗІЯ

професора кафедри управління охороною здоров'я Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика, доктора медичних наук, професора Бугра Валерія Івановича на дисертаційну роботу Рудакової Ліни Олегівни «Обґрунтування соціального медичного страхування працівників сфери охорони здоров'я» на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина»

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Тема дисертаційного дослідження є актуальною та своєчасною як у науковому, так і в практичному вимірах. Вона присвячена вирішенню важливої проблеми удосконалення механізмів соціального медичного страхування працівників сфери охорони здоров'я, що набуває особливого значення в умовах реформування системи охорони здоров'я України, необхідності зміцнення соціального захисту медичних працівників та забезпечення стійкості кадрового потенціалу галузі.

Актуальність обраної теми зумовлена відсутністю в Україні цілісної науково обґрунтованої та нормативно врегульованої моделі соціального медичного страхування працівників охорони здоров'я. Незважаючи на значний суспільний запит щодо підвищення рівня соціальних гарантій для медичних працівників, питання формування ефективних механізмів їх страхового захисту залишаються недостатньо дослідженими як у вітчизняній науці, так і в законодавчій площині.

Додатково актуальність дослідження посилюється специфікою професійної діяльності медичних працівників, яка пов'язана з підвищеними ризиками для життя і здоров'я, значним психоемоційним навантаженням, впливом шкідливих виробничих факторів та високою ймовірністю виникнення професійних захворювань. За таких умов забезпечення належного рівня страхового захисту медичного персоналу є важливим завданням державної соціальної політики.

Важливим аспектом актуальності дисертаційної роботи є також необхідність удосконалення чинного законодавства у сфері страхування та соціального захисту працівників охорони здоров'я. Автором порушено коло проблем, пов'язаних із недостатньою нормативною визначеністю окремих видів страхування та відсутністю комплексного підходу до організації системи соціального медичного страхування, що свідчить про вагоме теоретичне та практичне значення проведеного дослідження.

Таким чином, обрана тема дисертації відповідає сучасним потребам² розвитку системи охорони здоров'я та соціального забезпечення в Україні, має важливе наукове й прикладне значення, а результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення державної політики у сфері соціального захисту медичних працівників та розвитку національної системи медичного страхування.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача

Дисертація Рудакової Л.О. є завершеною, самостійною працею, виконаною на високому методологічному рівні. Текст дисертаційного дослідження відзначається логічною послідовністю викладу, коректністю аргументації та належною обґрунтованістю висновків із дотриманням усіх вимог наукового стилю української мови.

Основні результати дослідження повною мірою відображені у 17 друкованих працях здобувача. Зокрема, опубліковано 6 статей у фахових наукових журналах (із них 5 - одноосібні, а 1 - у виданні, що індексується наукометричними базами Scopus). Апробацію ключових положень та практичних рекомендацій роботи здійснено у 11 матеріалах міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Високий науковий рівень дисертації та супроводжувальних публікацій повністю відповідає критеріям, установленим для присудження наукового ступеня доктора філософії.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану наукових досліджень Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика та є фрагментом науково-дослідної роботи кафедри управління охороною здоров'я «Обґрунтування інноваційних моделей управління та оптимізації організаційних форм діяльності органів, підприємств та закладів охорони здоров'я» (державний реєстраційний номер 01200U101680).

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає у розробленні нових теоретичних положень та практичних підходів до формування системи соціального медичного страхування працівників сфери охорони здоров'я в Україні. Проведене дослідження має комплексний характер і спрямоване на вирішення важливого наукового завдання, пов'язаного з удосконаленням механізмів соціального захисту медичних працівників в умовах сучасних соціально-економічних викликів.

Найбільш вагомим результатом дослідження є наукове обґрунтування та розробка концептуальної моделі загальнообов'язкового соціального медичного

страхування працівників сфери охорони здоров'я, яка враховує специфіку³ професійних ризиків медичних працівників та передбачає поєднання державних гарантій із додатковими механізмами страхового захисту на рівні закладів охорони здоров'я. Запропонований підхід відрізняється комплексністю та орієнтацією на персоніфікований страховий захист працівників галузі.

Важливим науковим здобутком авторки є також поглиблення теоретичних засад соціального медичного страхування як складової системи соціально-економічного захисту працівників медичної сфери. У роботі уточнено змістовні характеристики цього виду страхування, визначено його місце в системі соціального забезпечення та обґрунтовано особливості його функціонування в сучасних умовах.

Наукову цінність становлять результати дослідження професійних ризиків, що впливають на стан здоров'я медичних працівників. Авторкою систематизовано чинники ризику, окреслено напрями вдосконалення страхового захисту та обґрунтовано доцільність використання сучасних цифрових інструментів для підвищення ефективності адміністрування страхових програм і контролю якості страхових послуг.

Подальшого розвитку набули положення щодо організаційно-економічних та фінансових засад функціонування системи медичного страхування. У дисертації конкретизовано можливі джерела фінансування страхових фондів, визначено передумови забезпечення їх фінансової стійкості та охарактеризовано основні інституційні й нормативно-правові бар'єри, що стримують розвиток соціального медичного страхування в Україні.

Важливо відзначити, що основні положення, результати та висновки дисертаційного дослідження знайшли належне відображення у наукових публікаціях здобувачки. Опубліковані праці повною мірою висвітлюють теоретичні та прикладні аспекти проведеного дослідження, розкривають авторські підходи до вирішення поставлених наукових завдань і відображають отримані результати відповідно до структури та змісту дисертації. Аналіз публікацій свідчить про достатній рівень апробації наукових положень дослідження, їх фахове обговорення в науковому середовищі та відповідність вимогам щодо повноти висвітлення результатів дисертаційної роботи. Кількість і якість наукових праць, зокрема публікацій у фахових виданнях та виданнях, що індексуються в міжнародних наукометричних базах даних, підтверджують належний рівень наукової новизни, достовірності та практичної значущості одержаних результатів.

***Наукова обґрунтованість та відповідність темі дисертації
отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій,
сформульованих у дисертації***

Наукові положення, висновки та рекомендації, представлені в дисертаційній роботі, є достатньо обґрунтованими, логічно взаємопов'язаними та повністю відповідають меті й завданням дослідження. Достовірність отриманих результатів забезпечується належним рівнем теоретико-методологічного опрацювання проблематики, використанням репрезентативної інформаційної бази, а також комплексним застосуванням сучасних загальнонаукових і спеціальних методів дослідження.

У процесі виконання роботи авторкою використано системний підхід, який дав змогу всебічно дослідити проблеми соціального медичного страхування працівників сфери охорони здоров'я, визначити їх взаємозв'язки та обґрунтувати напрями вдосконалення механізмів страхового захисту. Важливу роль у досягненні поставленої мети відіграли бібліосемантичний аналіз наукових джерел, соціологічні методи збору первинної інформації, медико-статистичні та епідеміологічні методи дослідження, а також методи концептуального моделювання і експертних оцінок. Поєднання зазначених методів забезпечило комплексний характер дослідження, належний рівень достовірності результатів та можливість їх практичної перевірки.

Надійність отриманих результатів забезпечується репрезентативним характером вибірки та значною кількістю проведених соціологічних опитувань, що охопили основні групи учасників дослідження. Для аналізу стану здоров'я, медичної активності, поширеності професійних ризиків серед медичних працівників, а також визначення позиції медичної спільноти щодо запровадження системи соціального медичного страхування авторкою було організовано анкетування, у якому взяли участь 550 працівників сфери охорони. Для експертної оцінки запропонованої моделі залучено 30 висококваліфікованих організаторів охорони здоров'я.

Дисертаційна робота характеризується чіткою внутрішньою логікою побудови та послідовністю викладу матеріалу. Усі розділи органічно пов'язані між собою та спрямовані на вирішення поставленого наукового завдання. Авторкою здійснено ґрунтовний аналіз сучасного стану соціального медичного страхування, виявлено ключові професійні ризики, що впливають на здоров'я медичних працівників, досліджено організаційні та фінансові аспекти страхового захисту, а також запропоновано концептуальні підходи до формування багаторівневої системи соціального медичного страхування.

Сформульовані висновки є логічним підсумком проведеного дослідження та безпосередньо впливають із отриманих результатів.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Дисертантка продемонструвала навички вільного володіння методологією наукової діяльності, самостійно здійснила глибокий пошук та опрацювала масив наукової літератури, національного й міжнародного законодавства за темою дисертації. Авторкою розроблено дизайн дослідження, визначено його основні етапи, а також науково обґрунтовано вибір напрямку, об'єкта, предмета та комплексного методологічного апарату.

Здобувачкою самостійно зібрано та опрацьовано первинний матеріал, сформовано вибірку для проведення соціологічного анкетування серед медичних працівників та керівників закладів охорони здоров'я, а також проведено глибокий медико-статистичний аналіз галузевих показників професійних ризиків та захворюваності.

Дисертанткою систематизовано та інтерпретовано отримані результати, на основі яких розроблено й наочно представлено багаторівневу концептуальну модель соціального медичного страхування, сформульовано вагомі наукові висновки й прикладні рекомендації. Автором одноосібно написано всі розділи дисертації та виконано теоретико-практичне узагальнення отриманих даних, на підставі яких підготовлено й опубліковано наукові праці у провідних фахових виданнях України та міжнародних наукометричних базах. У друкованих у співавторстві публікаціях участь здобувачки є визначальною; їй належать основні матеріали, концептуальні підходи та висновки щодо розбудови ефективної системи страхового захисту та забезпечення соціальної безпеки працівників медичної галузі.

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження

Теоретична цінність отриманих здобувачкою результатів полягає у суттєвому збагаченні та розширенні концептуальних засад соціальної медицини. Дисертаційне дослідження робить вагомий внесок у розвиток наукових уявлень про стан здоров'я працівників сфери охорони здоров'я, методи управління галузевими професійними ризиками та закономірності демографічного розвитку цієї професійної групи. Окрім того, робота теоретично поглиблює методологію організації та стратегічного впровадження інструментів соціального медичного страхування, адаптованих до специфіки кадрового потенціалу вітчизняної медицини.

Практична значущість дисертації має виражений трирівневий характер, що забезпечує комплексний соціальний, управлінський та загальнодержавний ефект. На рівні безпосередньо медичних працівників розроблена модель

гарантує високий соціальний захист через доступ до якісної медичної допомоги без особистих фінансових витрат (зокрема, у випадках професійних захворювань чи виробничого травматизму). Вона створює надійну «подушку безпеки» та фінансову стабільність у періоди тимчасової або повної втрати працездатності, а також мінімізує психологічний і фінансовий тягар від потенційних професійних помилок, судових витрат та компенсацій пацієнтам у межах страхової відповідальності.

Для керівників закладів охорони здоров'я результати дослідження пропонують дієвий інструмент сучасного HR-менеджменту та оптимізації внутрішнього управління. Наявність прозорого корпоративного страхового пакета суттєво підвищує конкурентоспроможність медичних установ на ринку праці, що полегшує залучення дефіцитних кадрів та закріплення молодих фахівців.

На стратегічному рівні державної системи охорони здоров'я практична цінність роботи полягає в оптимізації бюджетних витрат шляхом часткового перерозподілу фінансового навантаження з відновлення та реабілітації медиків на страхові фонди. Напрацьовані авторкою матеріали мають високу прикладну цінність для суб'єктів законодавчої ініціативи й Міністерства охорони здоров'я України при підготовці нових законопроектів, нормативно-правових актів та методичних рекомендацій у сфері соціальних гарантій. У підсумку, практичне впровадження концептуальної моделі дозволить стандартизувати засади страхового захисту на загальнонаціональному рівні та встановити єдині, справедливі «правила гри» для медичних закладів усіх форм власності, забезпечуючи рівність прав кожного медичного працівника в країні.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому

Дисертаційна робота побудована за традиційною схемою наукових рукописів відповідно до чинних вимог, викладена літературною українською мовою на 200 сторінках друкованого тексту, з яких 147 сторінок становить основний текст дисертації. Робота складається з анотації, змісту, переліку умовних скорочень, вступу, огляду літератури, розділу «Матеріали та методи», трьох розділів власних досліджень, висновків, списку використаних джерел (178 найменування, з них 153 кирилицею та 25 латиницею) та додатків. Дисертація ілюстрована достатньою кількістю наочних матеріалів - 8 рисунків та 18 таблиць. Назва дисертаційної роботи відповідає її змісту.

В анотації стисло викладено українською та англійською мовами актуальність теми, мету і завдання дослідження, об'єкт та предмет, наукову новизну, практичне значення, основні результати роботи та ключові висновки,

що забезпечує цілісне уявлення про зміст дисертації для вітчизняної та міжнародної наукової спільноти.⁷

У вступі автором аргументовано актуальність теми, сформульовано мету дослідження – науково обґрунтувати концептуальну модель соціального медичного страхування працівників сфери охорони здоров'я, яка передбачає застосування сучасних напрямків удосконалення медичного страхування працівників сфери охорони здоров'я, визначено завдання, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано застосовані методи. Окремо подано наукову новизну одержаних результатів, практичне значення роботи, апробацію результатів і публікації за темою дисертації, а також особистий внесок здобувача.

У розділі 1 здійснено комплексний аналіз становлення та еволюції інституту соціального медичного страхування у світовому та національному контекстах. Розкрито динаміку трансформації правових і організаційних механізмів захисту медичних працівників. Запропоновано авторську класифікацію видів страхування в Україні та визначено специфіку загальнообов'язкового медичного страхування як інтегрального елементу соціального захисту. Особливий акцент зроблено на узагальненні міжнародного досвіду, що дозволило сформувати методологічну основу для подальших дослідницьких процедур.

2-й розділ презентує обґрунтування дослідницької програми та характеристику використаних емпіричних матеріалів. Визначено та описано методичний інструментарій (бібліосемантичний, соціологічний, контент-аналіз, медико-статистичний, епідеміологічний, метод концептуального моделювання та експертних оцінок), що відповідає предметному полю соціальної медицини й забезпечує високий рівень валідності та надійності отриманих результатів.

У розділі 3 здійснено системний аналіз стану кадрових ресурсів та показників захворюваності медичних працівників, виокремлено та структуровано провідні фактори ризику, що негативно впливають на стан здоров'я медичних працівників. Отримані результати виступають науковим підґрунтям для обґрунтування необхідності інституціоналізації системи соціального медичного страхування.

4-й розділ присвячений виявленню сучасних тенденцій, проблем та перспектив фінансування соціального медичного страхування працівників медичної сфери. Розглянуто організаційно-правові механізми забезпечення соціальних гарантій, акцентовано увагу на корпоративному страхуванні як різновиді соціального захисту в умовах України. Авторка обґрунтовує необхідність оптимізації фінансових інструментів і розширення джерел ресурсного забезпечення задля підвищення ефективності функціонування

страхової системи. У даному розділі також представлені результати⁸ соціологічного дослідження, які засвідчили значну фінансову вразливість медичних працівників і водночас високий рівень підтримки ними впровадження соціального медичного страхування.

У **заключному, 5-му** розділі представлено розроблену автором концептуальну модель соціального медичного страхування працівників сфери охорони здоров'я. Запропонована комплексна дворівнева модель інтегрує законодавчі, фінансові, організаційні та інформаційні компоненти, що забезпечують її системність та ефективність. Важливою перевагою запропонованої моделі є поєднання превентивного підходу зі страхуванням професійної відповідальності, що розширює її функціональні можливості, сприяє зниженню професійних ризиків та зміцненню системи захисту медичних працівників.

Висновки відображають результати дисертаційної роботи, є достовірними, конкретними, ґрунтуються на результатах проведених досліджень, змістовні, логічно випливають із змісту наукової роботи, дають відповідь на поставлені завдання та мають вагомe науково-теоретичне і практичне значення.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці.

Результати дисертаційного дослідження впроваджено на державному та галузевому рівнях. На державному рівні розроблені авторкою наукові положення, методичні підходи та модель використовуються в діяльності Комітету Верховної Ради України з питань здоров'я нації, медичної допомоги та медичного страхування під час підготовки нормативно-правових актів у сфері реформування фінансування охорони здоров'я та посилення соціально-страхового захисту медичних працівників.

На галузевому рівні результати дослідження інтегровано в освітню та наукову діяльність провідних закладів вищої медичної освіти України.

Отримані здобувачкою результати, розроблена багаторівнева концептуальна модель та сформульовані прикладні рекомендації мають високий потенціал для подальшого впровадження у практичну діяльність органів державної влади, суб'єктів страхового ринку, установ охорони здоров'я та системи вищої медичної освіти.

Зокрема, напрацьовані авторкою положення можуть лягти в основу законодавчих ініціатив щодо модернізації Закону України «Про страхування» в частині чіткої дефініції та розширення переліку видів загальнообов'язкового і добровільного медичного страхування для професійних груп із підвищеним рівнем виробничого ризику. Окрім того, методичні матеріали дисертації можуть

бути використані профільними департаментами МОЗ України для розробки⁹ галузевих стандартів та методичних рекомендацій із захисту та збереження кадрового потенціалу медичної спільноти.

Розроблену авторкою корпоративну складову моделі страхування рекомендується використовувати як ефективний фінансово-управлінський інструмент HR-менеджменту при формуванні колективних договорів, оптимізації кошторисів лікарень, плануванні превентивних заходів та зниженні рівня професійного вигорання і захворюваності персоналу.

У науково-педагогічному процесі результати дослідження доцільно продовжити використовувати у закладах вищої та післядипломної медичної освіти. Матеріали дисертації рекомендується інтегрувати в навчальні програми підготовки та безперервного професійного розвитку організаторів охорони здоров'я.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності

За результатами аналізу матеріалів дисертаційної роботи Рудакової Ліни Олегівни «Обґрунтування соціального медичного страхування працівників сфери охорони здоров'я», на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 222 Медицина, та представленої перевірки тексту не було виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача

Принципових зауважень до змісту та оформлення дисертації немає. Проте у ході рецензування роботи виникли запитання, а саме:

1. Яка принципова відмінність загальнообов'язкового державного страхування населення та запропонованого вами соціального медичного страхування?

2. Чи вважаєте Ви доцільним та безпечним залучення приватних страхових компаній до адміністрування соціального медичного страхування, і які ризики це може створювати для функціонування системи?

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація робота Рудакової Ліни Олегівни «Обґрунтування соціального медичного страхування працівників сфери охорони здоров'я», виконана під керівництвом доктора медичних наук, професора Михальчука Василя Миколайовича, є завершеною самостійно виконаною науковою працею та містить нове вирішення науково-прикладного завдання, яке полягає у створенні концептуальної моделі соціального медичного страхування працівників сфери охорони здоров'я.

Нові науково обгрунтовані результати одержані здобувачкою особисто, мають практичну й теоретичну цінність, містять виважені висновки на основі достовірних даних медико-соціального аналізу, що підтверджується документами, які засвідчують проведення здобувачем дослідження та його особистий внесок у виконання всіх етапів роботи. Основні наукові результати дисертаційного дослідження висвітлені в достатній кількості публікацій, що повністю відповідає вимогам, визначеним МОН України для здобуття ступеня доктора філософії.

Представлена дисертаційна робота за актуальністю, методичним рівнем, обсягом проведених досліджень, науковою новизною результатів, висновків та практичних рекомендацій, відповідає вимогам пп. 6, 7, 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44, що пред'являються до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а також вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 із змінами, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина».

Рецензент:

професор кафедри управління охороною
здоров'я Національного університету
охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика,
доктор медичних наук, професор

Валерій БУГРО

МОЗ України
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ОХОРОНИ
ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ ІМЕНІ П. Л. ШУПИКА
Підпис *В. Бугро*
Заступник
вченого секретаря *М. Букановська*
» 20 р.